

NOTAT
Kartlegging av kulturminner
tilknyttet utvikling av
Nevervatnet kraftverk
gnr. 55, bnr. 2
Sørfold kommune
Nordland fylkeskommune
2024

Figur 1. Planområdet mellom Straumvatnet og Nevervatnet. Kartlegging av anleggsvei, rørtrase, Nevervatnet kraftverk og massedeponi.

Kart: <https://temakart.nve.no/prosjekt/3AB1F3E5-62F0-4B71-B121-5C1F75DC2327>. Dato: 13.9.2015.

Forord

Nevervatnet Kraft AS søker konsesjon for å bygge Nevervatnet kraftverk. Søknaden medførte at området ble undersøkt for kulturminner i 2012 av Sametinget. I ettertid har det blitt foretatt endringer av traseer, tunnelpåhogg og tippområder. Endringene er av en slik art at det må søkes om planendring.

I den forbindelse ble Odel Rådgivning AS kontaktet av Christoffer Aalerud, naturforvalter i SKS Produksjon AS. Formålet med oppdraget var å kartlegge anleggsvei (ca. 1 km) og to rørtraséflater (160 og 90 daa), til sammen 250 daa. Hensikten var å få avklart om det er synlige kulturminner innenfor prosjektområdet.

Befaringene fant sted 18. og 19. september i år, figur 15.

Torbjørn Røberg
Kulturhistoriker i Odel Rådgivning AS

Hole, 22.10.2024

Nevervatnet Kraft AS ønsker å utnytte en del av fallet mellom Nevervatnet og Røyrvatnet i Sørfold kommune. Utbygging inkluderer etablering av inntaks- og kraftstasjonsområde, midlertidig anleggsvei og deponering av masser. Kraftverket vil ha en installert effekt på 5,5 MW. Dette gir en årlig produksjon på 19,7 GWh. 8,4 GWh vil produseres om vinteren, og 11,3 GWh vil produseres om sommeren. I området er det tidligere dokumentert både automatisk fredete kulturminner og nyere tids kulturminner.

The map shows the Stråvassvatnet area in Norway. The main lake is Stråvassvatnet, with a smaller lake Råvassvatnet to its south. The area is surrounded by mountains and forests. Key locations include Stråvassvatnet, Råvassvatnet, and Råvassvatnet. The map also shows the surrounding area, including the town of Stråvassvatnet and the Råvassvatnet area.

22. oktober 2024

Planområdets kulturhistoriske bakgrunn

De eneste dokumenterte automatisk fredete kulturminnene på eiendommen gnr. 55/ bnr. 2 (heretter omtalt som 55/2) er ID-nr.: 128488 og 128499. Begge er steinringer med en diameter på ca. 100 cm, og de ligger 3–4 m fra strandlinjen til Røyrvatnet, 300 m syd for utløpet til Røyrvasselva, figur 3. Steinringenes alder er ukjent og oppgitt til å være «av uviss tid». Disse steinringene antas å være 55/2s eldste kulturminner. Tilsynelatende kom steinringene opp i dagen etter at Røyrvatnet ble regulert under krigen. Reguleringshøyden i vår tid er 115–111,2 moh., og jordsmonn og vegetasjon som dekket dem, ble helt eller delvis vasket bort.

55/2 ligger i et lulesamisk bruksområde og inngår i Duokta reinbeitedistrikt på 2062 km². Distriktet er den eneste representanten for lulesamisk reindrift i Nordland. Reindriften består av tre driftsenheter og drives i fellesskap. Denne driftsformen er vanlig i reindriften og baserer seg på tradisjonell bruk. Distriktet har et fastsatt øvre reintall på 900 dyr, og reinen går sammen i større eller mindre flokker uavhengig av eier, f.eks. på beite, flytting, kalving og paring. Duokta reinbeitedistrikt har ingen begrensede beitetider, men 55/2 brukes til høstvinterbeite og senvinterbeite, se figur 4 og 5.

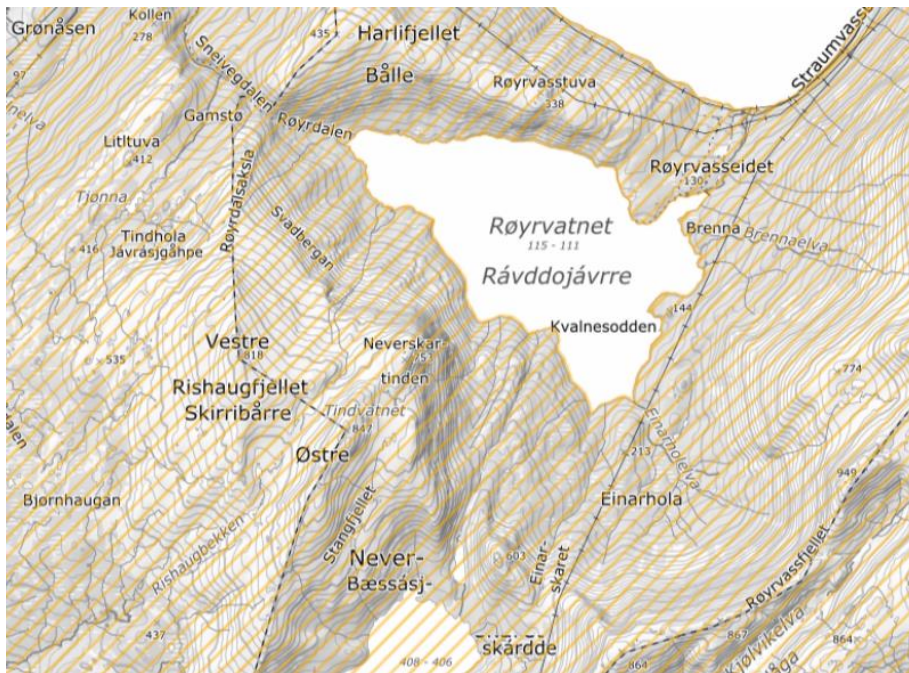
Samisk reindrift er godt etablert i 55/2. I 1838 oppgis det at samene Einar Einarsen (han gikk visstnok også under navnet Henrik Henriksen) bodde i en gamme i 55/2 og eide 40 reinsdyr i Sverige. I 1865 er det oppgitt å være 1000 reinsdyr på gården Røyrvasseide. Gården eies da av Henrik Henriksen (Einar Einarsen), men på gården bodde også Nils Paulsen Menløs (1831–?), og han eide 400 rein. 1000 rein er det høyeste antall dyr i Sørfold. Ikke alle samer i Sørfold eide rein, men når de gjorde det, var det vanligst med 5 til 25 dyr. Fire–fem familier er oppført med 30 til 50 rein. To familier er oppført med 60 dyr og tre familier med 100, 161 og 800. Eierne med mer enn 60 rein omtales gjerne som nomader eller «fjeldlapper», det vil si ikke fastboende.

Røyrvasseide hadde med andre ord Sørfolds største reinflokk. En slik hjord krever administrasjon og tilstrekkelig med gjeterne. Gjeterne var angivelig flyttsamer, og hvis det er tilfelle bodde de sporadisk i 55/2. Disse forholdene og da spesielt antall samiske familier gjenspeiles i bosettingsmønstre og antall familier i 55/2 gjennom 1800-tallet.

Opplysninger om bosetting i 55/2 må beskrives som gode etter 1865, akseptable mellom 1865 og 1835, mangelfulle fra 1835 til 1767 og fraværende før 1767. Fraværet skyldes heller mangel på dokumentasjon enn fravær av innbyggere. En opplysning som underbygger det siste, er matrikkelprotokollen av 1723. (Matrikkelen er det offentlige registeret over grunneiendommer, og inneholder opplysninger om de enkelte gårders folketall og antall husdyr.) Her bemerkes det om «finnejordene», det vil si samenes gårder, at de ikke har vært matrikulerte. Eiendommene deres, og til dels også samene selv, er dermed i liten grad å finne i det offentlige registeret over grunneiendommer. Årsaken til dette oppgis å være kong Christian IV (regjeringstid 1588–1648), som ga samene privilegiet «... til at rydde sig jorder i fjordene udi kongens almindig som grændzer på en del stæder under skiewejen mod Swerige, hvilke finderne og deres børn har tilholdt sig som sit odel, ...».

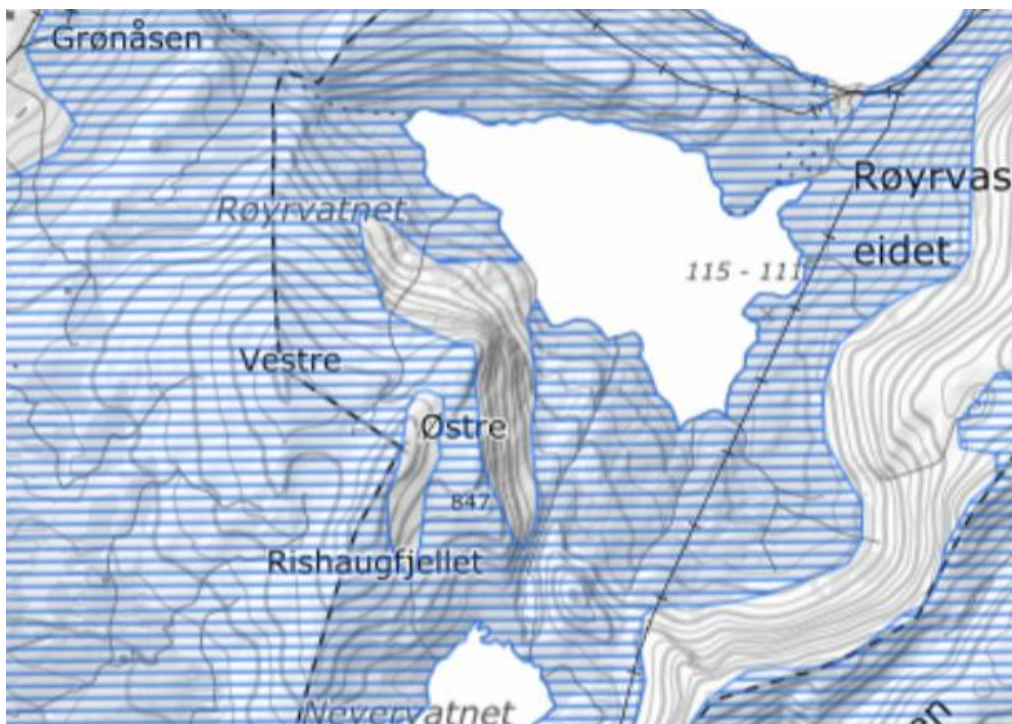
I folketellingen av 1701 oppgis det at samene ryddet gårder i «arilds tid». Disse opplysningene åpner for at bosettingen på gårdene Røyrdal og Røyrvasseide kan gå lenger bak i tid enn det de skriftlige kildene oppgir, men de kan også utgjøre flere. Alle bosatte i 55/2 inntil 1872 er i bygdeboka oppført til å være samer, med unntak av svenskene Hans Johnsen Lagerløf og Karl Oluf Lundgren, som bodde her i 1850-årene. De hadde en hytte (ca. 1850 –

ca. 1860) ved Einarhola syd for Røyrvatnet. Denne brukte svenskene da de samlet røtter til tjærebrenning. Einarhola har antagelig fått navnet etter Einar Einarsen.

Figur 4. Reindriftskart over spredt bruk høstvinterbeiter, markert med gult.

Kart:https://kilden.nibio.no/?topic=reindrift&x=7463816.53&y=526294.29&zoom=7.4&bgLayer=graatone&layers=hostvinterbeite_spredt_bruk&layers_opacity=0.75&layers_visibility=true Dato: 8.10.2024.

Figur 5. Reindriftskart over senvinterland, markert med blått.

Kart:https://kilden.nibio.no/?topic=reindrift&x=7463590.95&y=526658.82&zoom=7&bgLayer=graatone&layers=vinterbeite_sen_intensiv&layers_opacity=0.75&layers_visibility=true Dato: 8.10.2024.

Kvaliteten på kildene vedrørende bosatte i 55/2 spriker frem mot 1865. Opplysningene som fremkommer, byr på usikkerhet omkring hvem som var hvem (om to navn er to personer eller den samme personen), og hvor enkelte familier bodde (til og med om de bodde i 55/2), samt hvor mange familien besto av.

Ikke alle samer ryddet jord eller var bofaste. Kanskje så mange som syv eller ni familier bodde i 55/2 fra 1790-årene til 1870-årene i tillegg til de som bodde på gårdene Røyrdal og Røyrvasseide. Familier uten gårder må ha bodd i gammer eller lavvoer fordi disse familiene ikke omtales i matrikkelen, men i andre kilder. Myndighetene har ikke oversikt over hvor de som ikke driver jord, befinner seg, eller når de reiser – hvilket tyder på at de ikke er bofaste. I et tilfelle omtales familien som «fjeldlapper», som tyder på en nomadisk tilværelse. Det vil si at en stor del av de som bodde i dalen, fast eller sporadisk, vites det lite om. Opplysningene er tilfeldige og fragmentariske. Det fremkommer enkelte personnavn, årstall, stedsnavn og benevnelser på hvem de var, og hvor de kom fra.

Fra 1825 til 1865 bodde det tilsynelatende fem til syv samiske familier her i tillegg til gårdene. I matrikkelen fra 1865 fremgår det at det bodde ti personer på Røyrdal og ni på Røyrvasseide. Familiene som ikke tilhørte gårdsfolket, må ha bodd i gammer og lavvoer. Hvis de besto i gjennomsnitt av fire personer, så telte den samiske befolkningen et sted mellom 39 og 47 personer – om ikke gjennom hele året, så i deler av året. Det som i vår tid fremstår som en nesten øde dal frem til 1870, ser ut til å ha vært et livskraftig samfunn med reindriftssamer.

Røyrdal

Myndighetene hadde før 1800-tallet en begrenset oversikt over bosettinger og innbyggere i uveisomme strøk. I den forbindelse ble ikke alle innbyggere ført inn i matrikler eller manntallet. Videre hadde ikke myndighetene oversikt over hvor alle bodde til enhver tid, eller hvor mange dyr de hadde. Den første opplysningen om bosetting og folk i 55/2 er fra 1767, da gården Røyrdal, figur 8, og dens eiere omtales. Antall beboere i 55/2 i 1767 kan ha bestått av ytterligere noen familier, men det var tilsynelatende kun Røyrdal som fikk myndighetenes oppmerksomhet.

Gården omtales som en umatrikulert eiendom (grunneiendom som ikke er ført i matrikkelen, landets offisielle eiendomsregister) i 1820 med to kyr og seks småfe. Første matrikelopplysning er fra 1835. Da opplyses det kun om antall husdyr på Røyrdal; ett storfe, to sauer og en geit. Huslydens antall oppgis ikke. I kontrast til opplysningene i matrikkelen viser skifte etter farens død i 1808 at det var fire kyr, syv sauer, tre geiter og fem reinsdyr på beite i Sverige. Her er det flere. Tilsynelatende gir ikke matriklene riktige opplysninger om hva som finnes på gården av dyr, og deres antall. Dette er den eneste gangen reinsdyrhold belegges for gården, og opplysningen knytter gårdsfolket til reinsdyrdrift. I 1845 ble det ført opp kun fire storfe, ti sauer og åtte geiter. Huslyden oppgis nå for første gang; ti personer.

Røyrdalens alder er ukjent. Gården kan ha blitt ryddet etter forrige matrikelprotokoll av 1723, eller at myndighetene først registrerte 55/2 i 1767 eller 1820. Det eneste som tilsynelatende er sikkert er at gården ble fraflyttet i 1863–64.

Røyrvasseide

Gården Røyrvasseide omtales første gang i 1824. En mann ved navn Ole, sønn av Peder Andersen, omtales å bo her. Omkring 1825 flyttet Ole Andersen Nåtti (1781–1847) og Elen Nilsdatter Pirkit hit fra Sverige.

Sønnen Nils Olsen (ca. 1809–1877) overtok gården med Karen Johansdatter (1809–1872) tilsynelatende i 1841. De hadde rein på fjellene i Fauske. Opplysningene om dette fremgår av bygdeboka, men er ikke nevnt i matrikelopplysninger fra 1835, der det er oppgitt kun ett storfe, to sauer og en geit. Huslydens antall er utelatt. I matrikkelen fra 1845 fremstår gården som øde. Nils og Karen drev gården til 1851. Da kjøpte Henrik Henriksen (1810–1881) sammen med sin kone Elen Pedersdatter (ca. 1804–1889) gården av staten.

I 1865 oppgis det at det på gården var seks storfe, åtte sauer, ni geiter, én hest og 1000 rein i fjellet. Til sammen bodde det ni personer der. I 1875 hadde dyreholdet tilsynelatende endret karakter: Det var fortsatt seks storfe, men antallet sauer økte til 15, og antallet geiter var 13. Det var to hester, og reindriften ser ut til å være avviklet, med huslyden bestående av seks personer.

Bilde 1. Røyrvasseide ved Røyrvatnet, til venstre synes Durmålstinden og til høyre Røyrvatnet. Bilde tatt av Norges Geografiske Oppmåling (NGO) da de kartla området i 1904 og 1905. Kilde: Statens kartverk.

Einar/Henrik må ha vært en driftig mann. Sannsynligvis bygget han opp reinflokken for deretter å selge den. På denne måten ble han en velstående mann, men han hadde også en fortid som mistenkt i drapet på Ole Ånesen i 1836, men han ble ikke dømt. Disse hendelsene er antagelig opphavet til sagnet om «Rik-Einar», dokument 1. Sagnet forteller om en mann ved navn Einar som bodde i Einarhola. Han skal ha slått i hjel en mann, og senere i livet ble Einar rik – derav navnet «Rik-Einar».

I første halvdel av 1870-årene flyttet Henrik og Elen til Grønås i Fauske. To norske familier overtok driften, trolig i 1872 og 1874. Med denne utflyttingen og overtakelsen av nye folk ser det ut til at det kun var to norske familier igjen i 55/2. Henrik delte Røyrvasseide i to like store bruk i 1879 og solgte gårdene til de nye brukerne. Den opprinnelige gården fikk bruksnummer 1. Gården lå ved Røyrvatnet og ble kalt Røyrvasseide, østre, etter delingen. Den nye gården ble ryddet mellom Røyrvatnet og Straumvatnet, fikk bruksnummer 2, og ble kalt Røyrvasseide, vestre. Gårdenes plassering er vist på figur 6.

Figur 6. Transparent kart de kart for 1905 er lagt over kart fra i dag. Grå rand omkring Røyrvatnet markerer viser strandlinjen før oppdemmingen fant sted. Firkant nr. 1 viser Røyrvasseide, østre, bnr. 1 og firkant nr. 2 viser Røyrvasseide, vestre, bnr. 2. Målestokk 1 : 50 000. Kilde: Statens kartverk.

Røyrvasseide er den siste dokumenterte bosettingen i 55/2. I 1875 var huslyden oppgitt til å telle seks personer, og i 1900 var tallet tre. Da Henrik og Elen avviklet reindriften og flyttet, ser det ut til at den samiske bosettingen opphørte. I 1960 ble gården fraflyttet, og 55/2 ble lagt øde.

Figur 7. Kartutsnitt over Røyrvaseide, utarbeidet av NGO i 1905. Dette er det første detaljerte kartet over 55/2. Detaljeringen medfører at gårder er inntegnet. På dette kartet er kun Røyrvaseide, vestre, bnr. 2, inntegnet selv om bygningene på Røyrvaseide, østre, bnr. 1, sto slik det er vist på NGOs fotografi fra 1904, bilde 1. Årsaken til at NGO ikke tegnet inn Røyrvaseide, østre, er at NGO ikke kartfestet fraflyttete gårder. Målestokk 1 : 50 000. Kilde: Statens kartverk.

Røyrvasselva og vannkraft

I matrikkelen fra 1865, hvor Røyrvaseide omtales, opplyses det at det lå en liten mølle ved elven. Dette refererer sannsynligvis til Røyrvasselva. Under andre verdenskrig begynte okkupasjonsmakten å bygge et kraftverk mellom Røyrvatnet og Straumvatnet. Ved krigens slutt sto anlegget uferdig, men NSB kjøpte det og fullførte byggingen. Energien fra kraftverket ble benyttet til utbyggingen av Nordlandsbanen.

Petter Edvardsen (1902–1997) var den siste brukeren av Røyrvaseide. Han arbeidet som maskinist ved Røyrvaseide kraftstasjon fra 1945 til han flyttet i 1960.

Dammen i Røyrvatnet ble bygget under andre verdenskrig. Kraftverket ble oppgradert i 2006–2007, og i 2007 sto en ny kraftstasjon og rørgate ferdig, noe som resulterte i at produksjonen i anlegget ble fordoblet. Dammen ble forsterket i 2012 med påstøp på oppstrøms side av dammen.

Dagens situasjon og vurdering

Befaring fant sted 18. og 19. september i år. Været var overskyet med til dels lavt skydekke og regn. Selv om dette ikke hadde noen vesentlige konsekvenser for befaringen, var det tidvis umulig å motta satellittsignaler, noe som resulterte i manglende GPS-koordinater. Dette påvirket dokumentasjonen av enkelte kulturminner, særlig blokken med heller (figur 13) og størstedelen av tuftene på Røyrvasseide, østre, bnr. 2 (figur 6, 7 og 12).

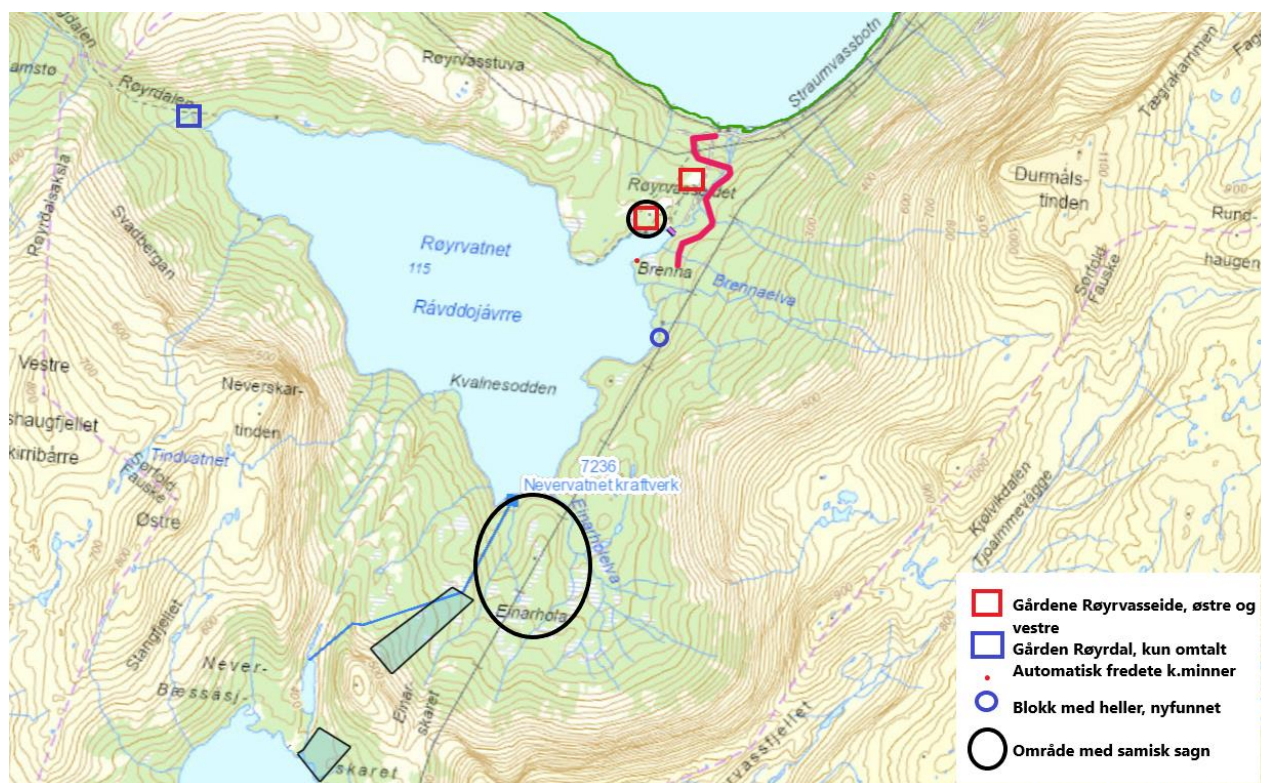
Område 55/2 vurderes som et samisk aktivitetsområde.

Samenes tilstedeværelse er dokumentert fra slutten av 1700-tallet til slutten av 1800-tallet. Det er imidlertid kun mulig å identifisere tuftene etter de bofaste innbyggerne på gårdene (Røyrdal inngår ikke i denne kategorien). Den øvrige samiske befolkningen var sannsynligvis knyttet til reindriften som gjeter og oppholdt seg sporadisk i 55/2, sannsynligvis i lavvoer og gammer. Disse strukturene er generelt vanskelige å påvise i terrenget. I tillegg ble Røyrvatnet regulert, og byggingen av demningen økte vannspeilet med omtrent seks meter. Dette har angivelig ført til at tidligere bebodde områder nå ligger under vann.

Området har potensial for funn av samiske kulturminner.

Området har potensial for funn av samiske kulturminner. Under oppdraget ble en større samisk tilstedeværelse påvist gjennom skriftlige kilder. Et mulig samisk kulturminne, en blokk med heller, ble identifisert under befaringen (denne ligger utenfor planområdet som skulle befares i dette oppdraget, men den ligger ved planlagt anleggsvei til Nevervatnet kraftverk. I tillegg er det tidligere dokumentert et sagn knyttet til samer Einar Einarsen.

55/2 vurderes som mindre interessant for funn av andre typer automatisk fredete kulturminner som steinalderboplasser, fangstanlegg m.m.

Figur 8. Markering av materielle og immaterielle kulturminner.

Automatisk fredete kulturminner

I område 55/2 finnes to automatisk fredete kulturminner:

Steinring, kulturminne ID-nr.: 128488

Steinring, kulturminne ID-nr.: 128499.

Figur 9. To steinringer ved Brenna.

Begge steinringene er synlige ved bredden til Røyrvatnet.

Bilde 2. Steinring.ID-nr. 128488.

Bilde 3. Steinring.ID-nr. 128499.

Tiltaket planlegges ca. 260 m øst for steinringene.

Kulturminnene blir ikke berørt av tiltaket.

SEFRAK-registrerte bygninger: Røyrvasseide, østre, bnr. 1

Røyrvasseide, østre, ligger på vestsiden av Røyrvasselva. Her er det registrert fem SEFRAK-registrerte bygninger:

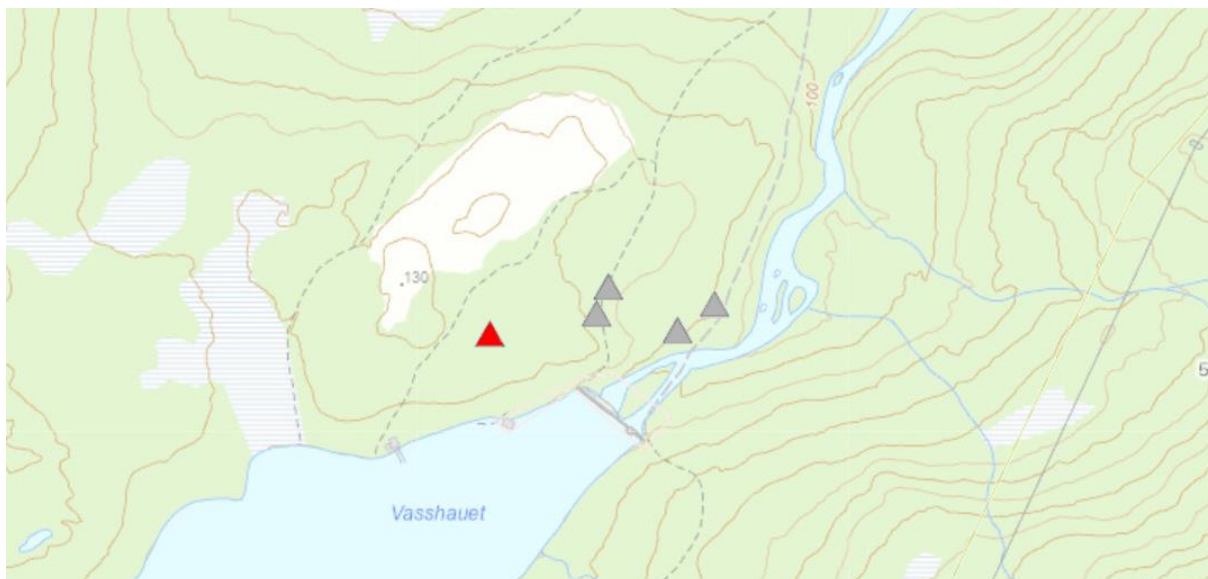
Ruin av uthus, SEFRAK-ID 1845-0204-025

Ruin av bolighus, SEFRAK-ID 1845-0204-026

Jordkjeller, SEFRAK-ID 1845-0204-027

Ruin av sommerfjøs, SEFRAK-ID 1845-0204-029

Ruin av fjøs, SEFRAK-ID 1845-0204-030

Figur 10. SEFRAK-registrerte bygninger.

Gårdens SEFRAK-registrerte bygninger samsvarer ikke med tunets plassering i 1905–1906, jf. bilde 1. I bygdeboka står det at gården ble fraflyttet i 1960, men dette kan ikke stemme. Gården er ikke inntegnet på kartet fra Norges Geografiske Oppmåling (NGO) i 1905, noe som indikerer at den ble fraflyttet før dette tidspunktet (se figur 7). Området er i dag dekket av storvokst furuskog, som tyder på over 100 år med gjengroing. Bygdebokforfatteren ser ut til å ha forvekslet eiendommen med Røyrvasseide, vestre, bnr. 2 (jf. figur 12).

SEFRAK-registreringene gir trolig feil plassering av gårdens tufter. SEFRAK-dokumentasjon ser ut til å ha registrert feil strukturer. Den riktige plasseringen av tunet er tolket å være ca. 100 meter lenger vest (jf. figur 11). Dette medførte at Odels befaringen 18. og 19. september i år ble utført på feil sted. Steinstrukturer ble riktignok funnet der SEFRAK-registreringenes posisjoner indikerte, men deres plassering i terrenget og oppbygning stemmer verken med tunets historiske plassering (bilde 1) eller grunnmurene til hus og fjøs (jf. bilde 4 og 5).

Bygningenes plassering stemmer ikke med tradisjonell gårdsstruktur, da de er plassert ved skrenter, og deres utstrekning på 200 meter (jf. figur 10) virker heller ikke logisk. Steinstrukturene tolkes å være knyttet til anleggsarbeidet i forbindelse med oppføringen av demningen som de ligger tett inntil.

Figur 11. Angivelig riktig plassering for Røyrvasseide, østre, bnr. 1.

Feilplasseringen har ingen konsekvenser for tiltaket. De SEFRAK-registrerte tuftene ligger ca. 100–300 meter vest for den planlagte anleggsveien (jf. figur 10). Den antatte riktige plasseringen av tunet ligger ca. 300 meter vest for den planlagte anleggsveien (jf. figur 11).

Bilde 4. Tørrmur under blokk.

Bilde 5. Tilsynelatende en røys ved en skrent.

Tiltaket planlegges ca. 150 m øst for SEFRAK-registreringene.

Kulturminnene blir ikke berørt av tiltaket.

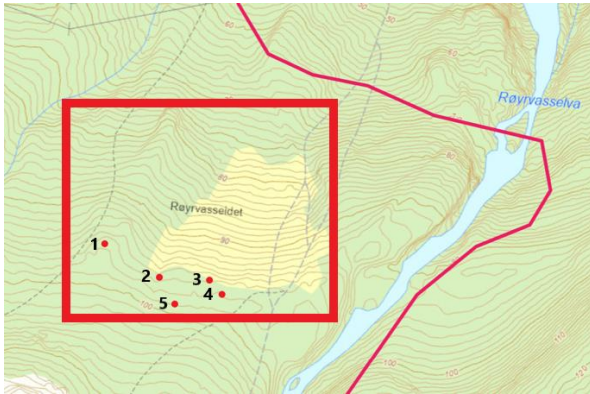
Nyregistrerte bygninger: Røyrvasseide, østre, bnr. 2

Røyrvasseide, vestre, ble fradelt bnr. 1 i 1880. Eiendommen fikk ny eier i 1894 og ser ut til å ha gått ut av drift på det tidspunktet, ifølge bygdeboka. Bygdeboka har imidlertid ingen opplysninger om videre drift etter dette. Det ser ut til at bygdebokforfatteren har forvekslet eiendommen med gården Røyrvasseide, østre, bnr. 1 (jf. figur 11). Hvis dette stemmer, samsvarer både NGOs kart fra 1905 og vegetasjonens tilstand.

En annen mulighet er at eierne av Røyrvasseide, østre, bnr. 1 flyttet til Røyrvasseide, vestre, bnr. 2 da eierne der forlot stedet.

Røyrvasseide, vestre, har vært i bruk lenger enn Røyrvasseide, østre. Dette bekreftes av både vegetasjon og ruiner på stedet.

Området består av en stor åpen gresslette, og to av bygningene har såpass mye bygningsrester (planker og laft) at det er mulig å rekonstruere bygningenes opprinnelige konstruksjon og funksjon. Tilstanden tyder på mellom 50 og 100 år med forfall.

Figur 12. Røyrvasseide, vestre, bnr. 2.
Røde prikker angir tufter og ruiner.

Bilde 6. Engen gårdstuftene ligger ved.

Bilde 7. Jordkjeller, nr. 1.
GPS-koordinater 67°18'37.0"N–15°40'13.7"Ø + 7 m.
(UTM-sone 32/33).

Bilde 8. Tuft, nr. 2.

Bilde 9. Tuft, nr. 3.

Bilde 10. Ruin, nr. 4.

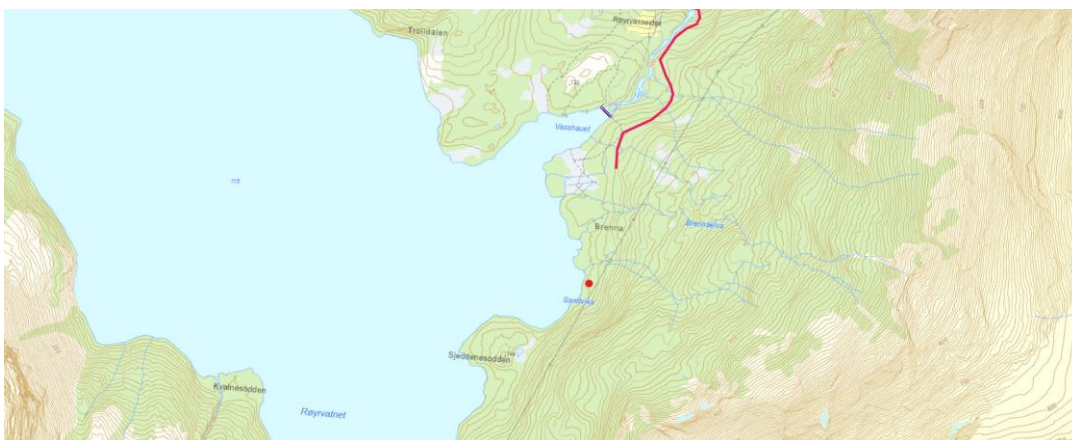
Bilde 11. Tuft, nr. 5.

Tiltaket planlegges ca. 150 m øst og ca. 170 m nord for tuftene.

Kulturminnene blir ikke berørt av tiltaket.

Nyregistrert kulturminne: Blokk med heller, mulig automatisk fredet

Frittstående blokk med overheng, beliggende øst for Røyrvatnet. Blokken er omtrent 3 meter høy, og 5 meter lang og bred. Overhengen danner en naturlig heller som stikker ut omtrent 1,5 meter fra bakken. Helleren har en høyde på ca. 2 meter og en lengde på ca. 2 meter. Gulvet består av to store heller, hver med et areal på underkant av 1 m². Samlet danner de en gulvflate på rundt 2 m². Det ser ut som hellene på bakken er plassert der med et formål.

Figur 13. Blokk med heller.

Bilde 12. Blokk med heller.

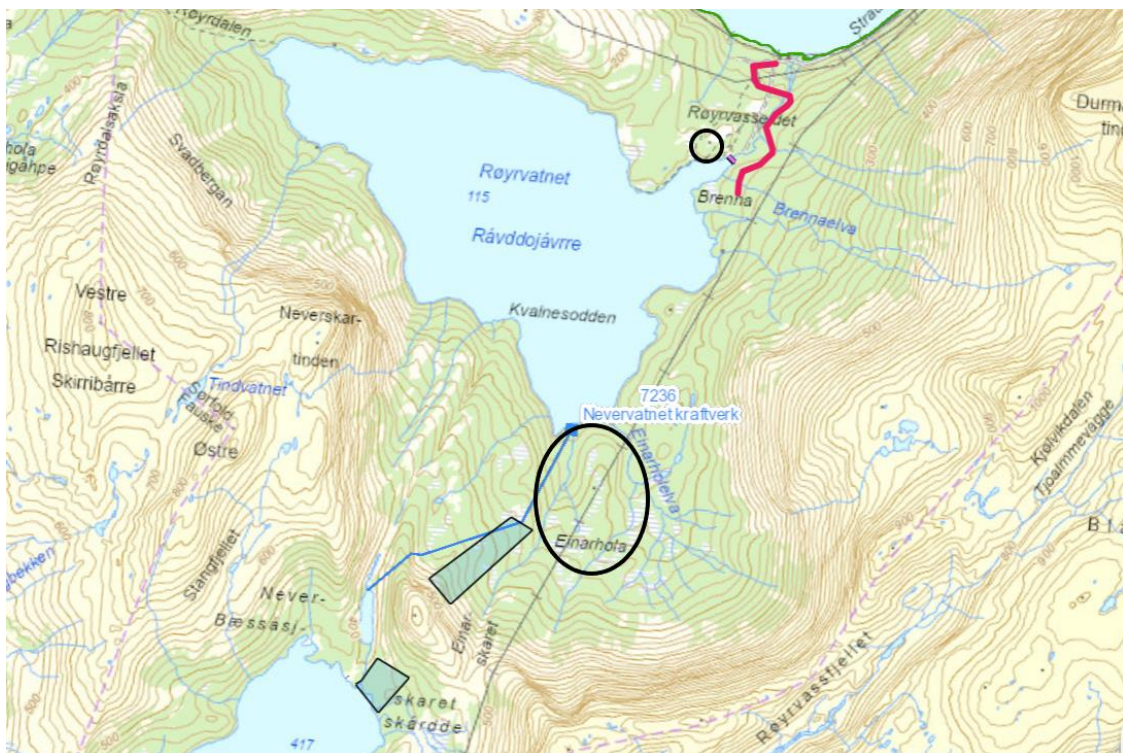
Bilde 13. Heller på bakken under overheng.

Tiltaket planlegges ca. 600 m nord for helleren.

Kulturminnene blir ikke berørt av tiltaket.

Sagnet: Immaterielt kulturminne

Sagnet om «Rik-Einar» knyttes til personer, hendelser og steder som sannsynligvis har forbindelse med drapet på Ole Ånesen i 1836. Sagnet, sammen med matrikkelprotokoller, folketellinger, skiftepapirer, rettsdokumenter og andre offentlige arkiver, bidrar til å kaste lys over hvem som bodde her og deres liv. Sagnet gir også en mulig forklaring på opprinnelsen til stedsnavn som Einarhola, figur 14.

Figur 14.

Deponi ser ut til å planlegges i tilgrensende område til Einarhola. Spørsmålet er om Einarsholas avgrensning?

Kulturminnet blir angivelig ikke berørt av tiltaket.

Tiltakene

Utbygging av Nevervatnet kraftverk medfører planlagt vegtrasé, etablering av inntaks- og kraftstasjonsområde og deponering av masser. Dette vil medføre tekniske inngrep, og kan dermed skade eller tilintetgjøre kulturminner som ikke er kjent.

Ingen kjente kulturminner forventes å bli berørt av tiltaket.

Planlagt anleggstrasé

Traseen planlegges i li fra Straumvatnet til Røyrvatnet. Området veksler fra urterik bjørkeskog til bærlyngfuruskog før den går over til furumyrskog på flaten øst for Røyrvatnet.

Området vurderes i hovedsak som uegnet for boplasser pga. topografi og fuktighet.

Eneste område som kan ha potensial for bosetting, og som ble nøye undersøkt, var to slette områder i bærlyngfuruskog øst for Røyrvasselva. Første lå på høydekote 90–95 moh. Det andre lå på høydekote 97–102 moh.

Bilde 14. Trase nordvest for Røyrvasseide, østre. Bærlyngfuruskog.

Bilde 15. Trase nord for Røyrvasseide, østre. Urterik bjørkeskog med en stor eng.

Bilde 16. Trase øst for Røyrvasselva. Bærlyngfuruskog.

Bilde 17. Trase øst for Røyrvatnet. Furumyrskog.

Nevervatnet kraftverk

Kraftverk planlegges i li vest for bekk. Området består hovedsakelig av bjørkeskog. Skogbunnen veksler mellom bærlyng og mose.

Området vurderes som uegnet for boplasser pga. topografi og fuktighet.

Bilde 18.

Planlagt massedeponi ved Einarhola

Deponiet planlegges i li mellom Røyrvatnet og fjellet med høyde 603 moh. Området veksler fra fuktig bjørkeskog til tørr bærlyngfuruskog, av og til blandingsskog med innslag av gran. Stedet er kupert med enkelte langstrakte bergrygger, og steiner. Mot fjellet i syd går arealet over i rasmark.

Området vurderes i hovedsak som uegnet for boplasser pga. topografi og fuktighet samt fare for steinsprang og snøskred.

Bilde 19. Utsikt mot syd til fjellet 603 moh.

Bilde 20. Utsikt mot nord til Røyrvatnet.

Bilde 21. Utsikt mot syd.

Bilde 22. Utsikt mot nord til Røyrvatnet.

Planlagt massedeponi ved Nevervatnet

Deponiet planlegges nord for Nevervatnet. Området består av bjørkeskog, er kuper og stedvis rik med blokker.

Området er uegnet for boplasser pga. topografi med unntak av flate som grenser til Nevervatnet og bekkeoset mot sydøst.

Bilde 23. Utsikt mot nord til fjellet 603 moh.

Bilde 24. Blokkmark fra planområdet.

Bilde 25. Utsikt mot sydvest.

Bilde 26. Flate mot bekkeos ut i Nevervatnet.

Konklusjon

55/2 utpeker seg som et viktig område knyttet til samisk bosetting og reindriftsområde i vår tid og i fortiden. Matrikler, folketellinger og hustufter viser spor etter samisk bosetting, ressursbruk og tilstedeværelse her på 1700- og 1800-tallet. Sannsynligvis går samenes tilstedeværelse i 55/2 lenger tilbake i tid.

Området har potensial for funn av samiske kulturminner. Under oppdraget ble en større samisk tilstedeværelse påvist gjennom skriftlige kilder.

Et mulig samisk kulturminne, en blokk med heller, ble identifisert under befaringen (denne ligger utenfor planområdet som skulle befares i dette oppdraget, men ved planlagt anleggsvei til Nevervatnet kraftverk). I tillegg er det tidligere dokumentert et sagn knyttet til samer Einar Einarsen.

Gården Røyrvasseide ble delt i to. Røyrvasseide, østre, er hovedgården. SEFRAC-registreringene her er tilsynelatende feilplassert på kartet. På Røyrvasseide, vestre, som ble skilt ut fra hovedgården er bygningene ikke SEFRAC-registrerte. Ruiner og tufter ble kartfestet under befaringen. Feilplasseringer og nyregistreringer skal ikke medføre konsekvenser for tiltakene slik de er nedtegnet på kartet.

55/2 vurderes å ha regional og middels verdi.

Tiltakene kommer ikke i konflikt med dokumenterte kulturminner.

Tiltakene vurderes å ha liten negativ påvirkning på kjente kulturminner.

Potensialet for å finne ikke-synlige samiske kulturminner / automatisk fredete kulturminner i 55/2 vurderes å være stort.

Potensialet for å finne ikke-synlige samiske kulturminner / automatisk fredete kulturminner i planområdet vurderes å være lite.

Kilder

DigitalMuseet: Rik-Einars skatt på Røyrvasseid
<https://digitaltmuseum.no/021085808932/rik-einars-skatt-pa-royrvasseid>

Lind, A. P., 1996: Gårdshistorie for Sørfold. Bind I.

Lind, A. P., 1997: Gårdshistorie for Sørfold. Bind II.

Lind, A. P., 1998: Gårdshistorie for Sørfold. Bind III.

Lov om kulturminner
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>.

Miljødirektoratet.
<https://miljoatlas.miljodirektoratet.no/KlientFull.htm>

Nevertatn Kraft AS, 2016. Søknad om tillatelse til å bygge Nevertatnet kraftverk.
Brev til NVE – Konesjons og tilsynsavdelingen. Dato: 8.3.2016

Sametinget, 2021: Sametingsmelding om samisk kulturminnevern.

Statsforvalteren, 2015: Distriktsplan Duokta reinbeitedistrikt. Gjelder for perioden 2015-2020.
Vedtatt på distriktsårsmøte den 30.06.2015.

Tromsø museums årshfte, 1929: Sjøfennene i Nordland. Vol. 51. nr. 1.
https://www.lenvik-museum.no/meny5/Samisk%20historie/1929_J_Qvigstad_Sjoefennene_i_Nordland.pdf

Kart

NVE
Kart: <https://temakart.nve.no/prosjekt/3AB1F3E5-62F0-4B71-B121-5C1F75DC2327>.
Dato: 13.9.2015.

Statens kartverk

BEFART OMRÅDE 18.–19.9.2024

Figur 15.

SAGN

Rik-Einars skatt

«På Straumen i Sørfold går det ei sti opp tell Røyrvatnet. Det e et sagn som fortell at dersom man ser en kvit fuggel som flyg inni skogen, så ska du følg etter den, for den vis vei te Rik-Einar sin nedgrevde skatt.

Han Einar bodde en gang for lenge sia på andre sia av Røyrvatnet, på en plass som i dag heite Einar-Hola. Han Einar va så glad i ei jente, men han Pål va også på friarføtter te den samme jenta. De var bitre rivala, og uvennskapet gikk så langt at en dag da de tilfeldig gikk på hverandre på Harelifjellet, begynte de å slåss.

Plutselig dro han Einar opp kniven fra beltet og stakk ned han Pål. Han Pål sank sammen og blei ligganes på en haug, ropte og skreik. Han Einar blei så førrefær over ka han hadde gjort, at han sprang derifrå. Han Pål blødde i hjel på denne haugen, som den dag i dag kalla Pålshaugen. Han Einar blei arrestert før mordet, men sia det va trangt om fengselsplass på denne tida, så blei han forvist te Skrova.

På Skrova starta han Einar et nytt liv, han begynte med feske og gjorde det berre svært. Han gjorde det så bra at han fikk lagt se opp en del penga, og blei rik, han blei han Rik-Einar.

Pengan ville han grav ned, og kor ellers enn på Røyrvasseid? Han tok med seg en 6 år gammel jente som vitne, som sku hjelp han å huske hvor skatten blei gravd ned. Men skjebnen ville det så at jenta med familien emigrerte tell Amerika, så da han Rik-Einar gikk bort, så va det ikke lenger nån som visste kor skatten va gravd ned. Rett etter krigen kom det et reisefølge fra Amerika. Her va det ei eldre dame som ville ha med se kjentsfolk opp tell Rørvasseid. Jauda, det va den seks års gamle jenta som nu ville sjå om ho fant skatten. Men da ho kom opp dit kjente ho seg knapt igjen, og det einaste ho huska klart va at det va i nærheiten av lyden av rennanes vann. Så skatten tell han Rik-Einar ska ligg der oppe ennu en hemmelig plass. I nærheten av vatn. Kanskje det er derfor at det av og tell blir som et gyllent, gullfarga skum langs vannkanten ved Røyrvatnet?»

Dokument 1. Kilde: DigitalMuseum. Nettside: <https://digitaltmuseum.no/021085808932/rik-einars-skatt-pa-royrvasseid>